ISSN 2523-4803 (print); ISSN 2707-1103 (online)

DOI: https://doi.org/10.32782/2523-4803/76-4-9

УДК 332.1:330.341.4:330.341.2

Кошкаров С.А.
кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький фаховий кооперативний коледж економіки і права
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-3597-5944

Koshkarov Stepan
Chernivtsi Vocational Cooperative College of Economics and Law

СТРУКТУРНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНІВ У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: СИСТЕМНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

У статті розглянуто структурно-інституціональні трансформації регіонів у глобальному середовищі як взаємопов'язаний процес зміни економічної структури та інституціональних механізмів її функціонування. Уточнено зміст відповідної категорії, окреслено системні характеристики, детермінанти, суперечності та проблеми регіональних трансформацій. Розкрито канали трансмісії глобальних змін на регіональний рівень, механізм взаємодії структурної та інституціональної складових, а також типологію трансформацій за характером змін і співвідношенням структурної динаміки та інституціональної адаптивності. Запропоновано концептуальне бачення регіону як відкритої структурно-інституціональної системи та матрицю регіональних напрямків розвитку. Визначено роль зворотних зв'язків у розвитку регіону.

Ключові слова: *регіональна економіка, структурна трансформація, інституціональна трансформація, глобальне середовище, регіональний розвиток, інституціональна адаптивність, регіональна стійкість.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток регіонів відбувається під впливом взаємопов'язаних глобальних, технологічних, соціально-економічних та інституціональних змін, які істотно впливають на структуру регіональної економіки, характер господарських зв'язків, механізми управління та умови забезпечення конкурентоспроможності територій. Посилення глобальної конкуренції, цифровізація економічних процесів, трансформація міжнародних виробничих ланцюгів, поширення інноваційних технологій і загострення геоекономічних суперечностей формують нові виклики для регіональних економічних систем. За таких обставин здатність регіонів пристосовуватися до мінливих зовнішніх умов дедалі більше залежить не лише від наявного ресурсного, виробничого та інноваційного потенціалу, а й від ефективності інституціонального середовища, узгодженості управлінських рішень і спроможності забезпечувати структурне оновлення економіки.

Водночас структурні та інституціональні перетворення не завжди відбуваються узгоджено, що зумовлює виникнення суперечностей між змінами у виробничій, технологічній і галузевій структурі регіонального господарства та можливостями інституціональних механізмів забезпечувати їх реалізацію. Нерівномірність цих процесів посилює територіальні диспропорції, обмежує використання внутрішнього потенціалу регіонів, поглиблює залежність від попередньої траєкторії економічного розвитку та знижує стійкість регіональних систем до зовнішніх потрясінь. Особливої актуальності зазначені проблеми набувають в умовах зростання економічної невизначеності, коли регіони з подібними вихідними характеристиками демонструють різні результати адаптації до глобальних змін, що свідчить про неоднакову ефективність їх структурної організації та інституціонального забезпечення.

Важливою науковою проблемою залишається недостатня визначеність характеру взаємозв'язків між структурними зрушеннями та інституціональними змінами, а також механізмів їх взаємного впливу на динаміку регіонального розвитку. Розгляд зазначених процесів як відносно самостійних складових економічних перетворень не дає змоги повною мірою пояснити причини виникнення регіональних диспропорцій, відмінності в адаптаційних можливостях територій та особливості формування нових конкурентних переваг. У зв'язку з цим постає необхідність поглиблення системного аналізу структурно-інституціональних трансформацій регіонів, виявлення їх основних детермінант, внутрішніх суперечностей і закономірностей розвитку. Особливого значення набуває визначення умов, за яких узгоджені структурні та інституціональні зміни спри-

© Кошкаров С.А., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

яють підвищенню адаптивності, економічної стійкості й конкурентоспроможності регіонів у глобальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній науковій літературі структурно-інституціональні трансформації регіонів розглядаються у взаємозв'язку зі структурною перебудовою, просторовою нерівністю, залежністю від існуючої стратегії розвитку, якістю інституцій та життєстійкістю регіону. К. Кошатцкі та Г. Гансмаєр пов'язують результативність перетворень з інституційними умовами та інноваційним потенціалом регіонів [1, с. 1–4], тоді як С. Іаммаріно, А. Родрігес-Посе та М. Сторпер акцентують увагу на структурній та інституційній неоднорідності територій і необхідності політики, що враховує місцеву специфіку [2, с. 273–280; 290–296]. Концепція «пастки регіонального розвитку» А. Дімера та співавторів показує взаємозв'язок недостатньої диверсифікації з низькою інституційною гнучкістю [3, с. 487–506].

Інституціональний вимір регіональної трансформації поглиблено у працях М. Беннера, М. Тріппл, Е. Жукаускайте, А. Гілі, Р. Ескурри та В. Ріоса. Їхні дослідження доводять, що формальне запровадження інструментів політики не гарантує структурної модернізації без відповідної інституційної спроможності, якості врядування, взаємодії регіональних суб'єктів і врахування специфіки регіональних інноваційних систем [4, с. 878–888; 5, с. 1328–1339; 6, с. 1267–1288].

В українському науковому дискурсі структурно-інституціональні зміни досліджуються в контексті модернізації депресивних регіонів, смарт-спеціалізації, подолання регіональних диспропорцій, європейської інтеграції та повоєнної відбудови. О. Амоша, О. Лях, М. Солдак і Д. Череватський розкривають взаємозалежність виробничої структури та інституційного середовища депресивних регіонів [7, с. 310–341]. Ю. Бажал і Г. Возняк акцентують на інноваційній природі смарт-спеціалізації та ролі інституційної координації у формуванні нових конкурентних переваг [8, с. 8–12; 9, с. 27–35]. В. Антонюк пов'язує післявоєнну відбудову регіонів із необхідністю інноваційної модернізації, а не відтворенням довоєнної структури [10, с. 150–158].

Узагальнення наявних наукових досліджень свідчить, що увага дослідників переважно зосереджена на окремих аспектах структурних перетворень регіональної економіки та їх інституційного забезпечення. Водночас взаємозв'язок цих процесів, особливості їх взаємодії та чинники, що зумовлюють відмінності в реагуванні регіонів на спільні глобальні виклики, залишаються недостатньо дослідженими з позицій системного підходу. Це актуалізує необхідність комплексного аналізу структурно-інституціональних трансформацій регіональної економіки та визначає спрямованість подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування структурно-інституціональної трансформації регіону як системного процесу та визначення її ключових характеристик, детермінант, каналів глобального впливу, суперечностей і векторів регіонального розвитку. Для досягнення мети уточнюється зміст базової категорії, формується концептуальне бачення регіону як відкритої системи та запропоновано матрицю «структурна динаміка – інституціональна адаптивність».

Виклад основного матеріалу. Теоретичне пояснення структурно-інституціональних перетворень формується на перетині структурного, інституціонального, еволюційного, просторового та мережевого підходів. Теорії структурних змін пояснюють секторально-технологічну перебудову і перерозподіл ресурсів [11, с. 49–57]; інституціональна економіка – зміну формальних і неформальних правил, стимулів та механізмів координації [12, с. 3–10]; еволюційний підхід і концепція технологічної спадковості – роль виробничого потенціалу, конкурентних переваг та структурної інерції [13, с. 273–280; 14, с. 395–404]. Теорія економічної складності пояснює можливості переходу до споріднених технологічно складніших видів діяльності [15, с. 10570–10573], концепція регіональної резильєнтності – здатність адаптуватися до шоків і формувати нові траєкторії [16, с. 1–8], теорія глобальних виробничих мереж – зовнішню вбудованість регіону [17, с. 775–783], а багаторівневе управління – міжрівневу координацію [18, с. 1–7]. Жоден із наведених підходів окремо не пояснює сучасної регіональної трансформації, що зумовлює необхідність їх інтеграції в системну аналітичну рамку.

У понятійному сенсі структурні зміни відображають зрушення у пропорціях між секторами, ресурсами, видами діяльності та територіями, тоді як інституціональні зміни охоплюють модифікацію правил, норм і механізмів координації. Структурна та інституціональна трансформації відрізняються від окремих змін глибиною та якісним характером перебудови. Вони не є автономними: зміна спеціалізації, технологій і просторової організації формує потребу в нових інститутах, а якість інституційного середовища, своєю чергою, прискорює або блокує структурне оновлення [12, с. 3–10; 14, с. 395–437].

Як елемент авторського підходу структурно-інституціональну трансформацію регіону пропонується визначати як системний, взаємозумовлений процес якісної перебудови структури регіональної економіки та відповідної зміни інституціонального середовища, механізмів координації й взаємодії її суб'єктів, що відбувається під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників та приводить до формування нової конфігурації спеціалізації, ресурсних і технологічних зв'язків, моделей управління та траєкторії соціально-економічного розвитку регіону. На відміну від трактування структурної й інституціональної динаміки як паралельних процесів, таке визначення акцентує їх взаємозалежність і спільне формування нової якості регіональної системи.

Системний характер трансформації проявляється через комплексність, взаємозалежність, неоднорід-

ність, інерційність, асиметричність, комплексність, просторовість, адаптивність, синергетичність і залежність від попередньої траєкторії. Комплексність означає охоплення виробничої, технологічної, соціальної, просторової та інституціональної структур; взаємозалежність – взаємний вплив структурних та інституціональних змін; неоднорідність і асиметричність – різні наслідки однакових імпульсів для територій з неоднаковими ресурсами та інституційною спроможністю; інерційність – обмеження майбутніх альтернатив успадкованою спеціалізацією; комплексність і просторовість – участь різних суб'єктів та поширення змін через міжрегіональні мережі; адаптивність та синергетичність – здатність системи до перебудови й виникнення нових властивостей у результаті взаємодії її елементів [13, с. 273–302; 14, с. 395–437; 16, с. 1–42; 17, с. 775–801; 18, с. 1–24].

Регіон у цій логіці доцільно розглядати як відкриту структурно-інституціональну систему, ядро якої формують економічна, соціальна, інституціональна, інфраструктурна та просторово-мережева підсистеми. Глобальне й національне середовище утворюють зовнішній контур, через який до регіону надходять ресурси, технології, норми, ризики та стимули. Взаємодія внутрішніх підсистем визначає здатність території трансформувати зовнішній вплив у структурне оновлення, інституціональну адаптацію та нову траєкторію розвитку [11, с. 49–57; 12, с. 3–10; 13, с. 273–280; 16, с. 1–8; 17, с. 775–783; 18, с. 1–7] (рис. 1).

Механізм трансформації має зворотно пов'язаний характер: зовнішній імпульс викликає реакцію структурних підсистем, яка формує запит на інституціональну адаптацію; змінені інститути впливають на подальший перерозподіл ресурсів, інноваційну активність і спеціалізацію, а результатом стає нова траєкторія розвитку. Досягнутий стан, своєю чергою, змінює здатність регіону реагувати на наступні глобальні імпульси. Отже, трансформація має кумулятивний і циклічний характер, а не форму одноразової лінійної перебудови [14, с. 395–437; 16, с. 1–42].

Детермінанти структурно-інституціональної трансформації доцільно об'єднати у три взаємопов'язані групи. Зовнішні детермінанти охоплюють світову кон'юнктуру, технологічні зміни, інвестиційні та виробничі потоки, геополітичні й енергетичні ризики, наднаціональне та державне регулювання. Внутрішні структурно-інституціональні детермінанти включають спеціалізацію, технологічний рівень, людський капітал, інфраструктуру, інноваційний потенціал, якість врядування та механізми координації. Еволюційно-адаптивні детермінанти відображають накопичені компетентності, інституційну спадщину та здатність до поглинання шоків [11, с. 49–84; 12, с. 3–10; 14, с. 395–437; 16, с. 1–42; 17, с. 775–801].

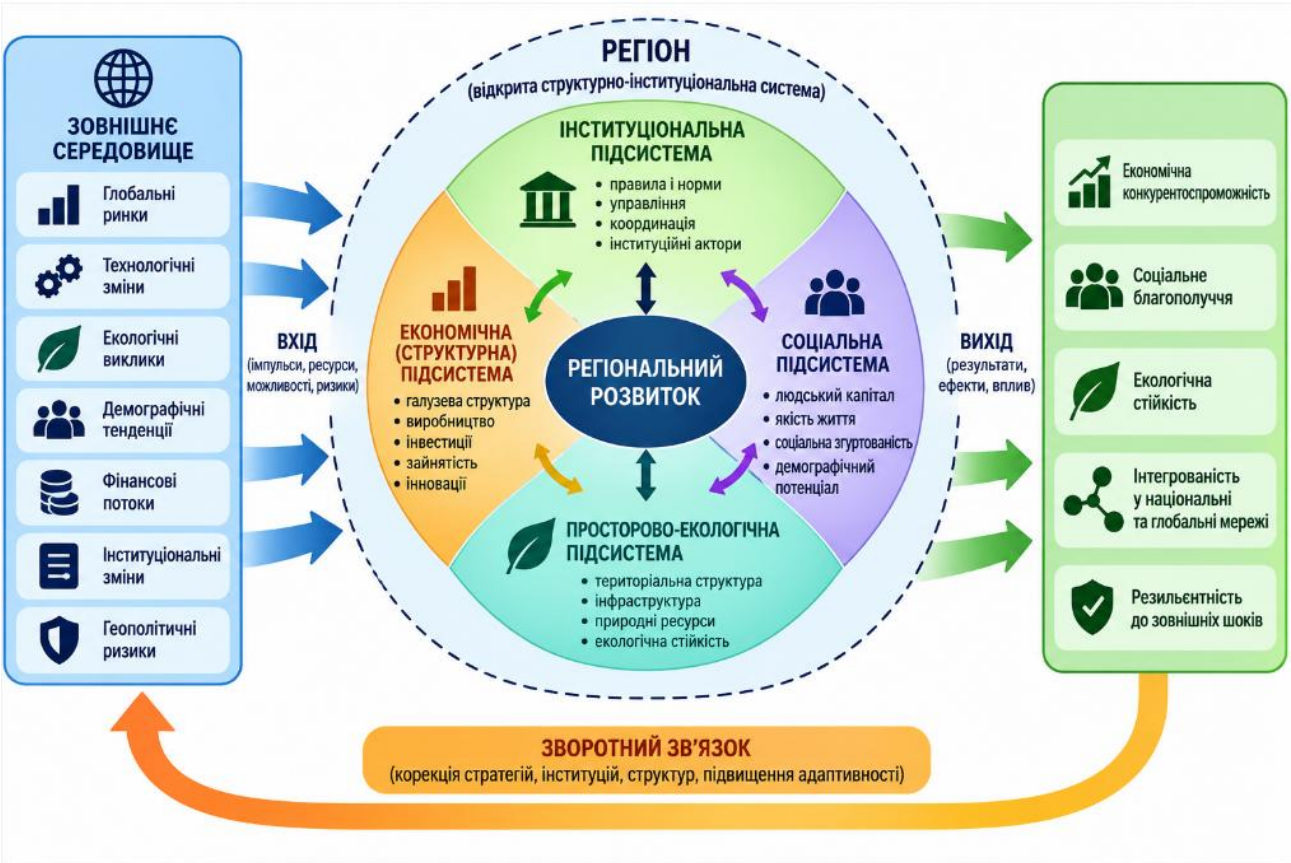

Рис. 1. Концептуальна модель регіону як відкритої структурно-інституціональної системи.

Джерело: авторська розробка на основі [11, с. 49–57; 12, с. 3–10; 13, с. 273–280; 16, с. 1–8; 17, с. 775–783; 18, с. 1–7]

Для пояснення неоднакових реакцій регіонів на глобальні зрушення важливо розрізняти наявність ресурсу і спроможність залучити його до нових видів діяльності. Людський капітал, виробничі потужності та транспортна інфраструктура створюють потенціал змін лише тоді, коли існують механізми узгодження інвестиційних рішень, поширення знань і розподілу ризиків між учасниками. Регіон із значною промисловою базою може втрачати позиції, якщо підприємства не оновлюють технології, а органи влади не забезпечують координації професійної освіти, досліджень та інвестицій. Натомість відносно обмежена ресурсна база може бути частково компенсована якісними зв'язками між фірмами, університетами та інституціями розвитку. Отже, чинники трансформації слід аналізувати в їхніх поєднаннях, а не як незалежні характеристики території [4; 5; 12].

Особливе значення має часовий вимір структурно-інституціональних змін. Переміщення капіталу між секторами або переорієнтація експорту іноді відбуваються швидше, ніж зміна правил фінансування, підготовки кадрів і процедур просторового планування. Утворений часовий розрив збільшує витрати пристосування: відчувається нестача кваліфікованих кадрів, поглиблюється невідповідність інфраструктури новим потокам, а підтримка структурної інерції відтягує ресурси від перспективних напрямів. Можлива і зворотна ситуація, коли нові органи створено раніше, ніж сформовано промисловий попит на їхні послуги. У такому разі формальні зміни мають обмежений вплив на виробничу структуру. Синхронізація передбачає послідовне налаштування інструментарію відповідно до стадії та темпу змін, а не одночасне запровадження однакового комплексу заходів у всіх регіонах [3–4; 14].

Зовнішні детермінанти реалізуються через систему каналів просторової трансмісії, які переводять глобальні зміни у конкретні регіональні ефекти. Їх доцільно систематизувати за домінуючим механізмом впливу (табл. 1):

Глобальна відкритість має подвійний ефект. Вона розширює доступ до ринків, капіталу, технологій і знань, сприяючи модернізації та диверсифікації, але водночас підвищує залежність від зовнішнього попиту, логістики та рішень глобальних акторів [2, с. 273–298; 17, с. 775–801]. Тому основні суперечності трансформації доцільно укрупнити навколо чотирьох пар: структурна динаміка – інституціональна інерція; спеціалізація – диверсифікація; глобальна інтеграція – зовнішня вразливість; економічна ефективність – просторова збалансованість. Їх конкретними проявами є технологічне відставання, низька інноваційна спроможність, фрагментація управління, асиметрія доступу до ресурсів, слабкі міжрегіональні зв'язки та недостатність інституцій адаптації. Отже, проблеми мають не ізольований, а системний характер і потребують синхронного оновлення економічної структури та інституціонального середовища.

Суперечність між спеціалізацією та диверсифікацією виявляється на рівні спорідненості виробництв. Концентрація навколо наявних конкурентних переваг забезпечує масштаби, кооперацію й накопичення знань, однак надмірна залежність від одного ринку або технології звужує простір адаптації. Диверсифікація, що спирається на суміжні навички, постачальників і дослідницьку базу, дає змогу перенести накопичений досвід у нові продукти та зменшити ризик різкого розриву з попередньою траєкторією. Проте близькість видів діяльності не гарантує автоматичного переходу: потрібні доступ до фінансування, підприємницьке експериментування і канали взаємодії між галузевими фахівцями. Тому оцінювання структури має охоплювати не лише частки секторів, а й технологічні зв'язки, потенціал навчання та концентрацію критичних залежностей [13; 15; 16].

Глобальна інтеграція по-різному впливає на регіони залежно від їхнього місця у виробничих мережах. Територія, яка виконує переважно стандартизовані операції, може отримувати робочі місця та експортні доходи, проте залишатися залежною від рішень зовнішнього замовника щодо цін, технологій і розміщення виробництва. Розвиток місцевих постачальників, інженерних функцій, дослідницьких підрозділів та власних каналів збуту збільшує частку вартості, що залишається в регіоні. Для інституційної політики це означає потребу оцінювати не сам факт залучення інвестиції, а її зв'язки з локальною економікою, вимоги до кваліфікації працівників і можливість переходу підприємств до складніших функцій. Водночас надмірне

Таблиця 1

Канали трансмісії глобальних змін на регіональний рівень

Глобальний імпульс	Канал трансмісії	Основний регіональний прояв
Зміни світових ринків	торговельно-виробничий	зміна попиту, виробництва, експорту та спеціалізації
Рух капіталу	інвестиційно-фінансовий	інвестиції, вартість капіталу, локалізація виробництва
Технологічні зрушення	технологічно-інноваційний	модернізація, нові конкурентні переваги та види діяльності
Зміна норм і стандартів	інституціонально-регуляторний	адаптація правил, управління і механізмів координації
Глобальні та геополітичні шоки	логістично-безпековий	порушення мереж, зміна маршрутів і просторових зв'язків
Демографічні, кліматичні та енергетичні зміни	соціально-демографічний та екологічно-енергетичний	зміна зайнятості, людського капіталу, ресурсної та енергетичної структури

Джерело: авторська систематизація на основі [2; 17]

замикання виробничих зв'язків у межах території обмежує доступ до зовнішніх знань; важливо поєднати місцеву спеціалізацію із відкритістю до нових видів взаємодії [17, с. 775–801].

Просторова нерівномірність трансформації формується через концентрацію інвестицій, кваліфікованої праці й управлінських функцій у сильніших центрах. Переваги агломерації можуть пришвидшувати інновації, але периферійні території за відсутності транспортної, цифрової та освітньої доступності дедалі слабше беруть участь у нових ланцюгах створення вартості. Відтік кадрів зменшує податкову базу й інституційну спроможність таких територій, унаслідок чого виникає самопідсилюваний цикл відставання. Міжрегіональна кооперація, доступ до спільної інфраструктури та підготовка місцевих кадрів можуть пом'якшувати цей ефект, якщо вони пов'язані з реальним попитом і пропозицією, а не лише з адміністративним розподілом ресурсів. Отже, результативність політики потребує одночасного аналізу зростання продуктивності та розподілу його вигод між територіями [2; 3].

Для регіонів України окреслені суперечності загострюються через пошкодження виробничих активів, зміну маршрутів постачання, переміщення підприємств і населення та неоднорідну безпекову ситуацію. Відбудова створює нагоду оновити технологічну базу й міжрегіональні зв'язки, проте просте відтворення колишньої структури може закріпити її вразливості. Вибір напрямів розвитку доцільно пов'язувати з наявним та перспективним потенціалом регіону, вимогами енергетичної стійкості, кадровими можливостями й здатністю доступу до європейських ринків. При цьому місцеві стратегії мають узгоджуватися з національними пріоритетами та інструментами міжнародної підтримки, зберігаючи можливість коригування при зміні безпекових умов. Така логіка перетворює відбудову з відновлення окремих об'єктів на кероване оновлення взаємозалежних структурних та інституціональних зв'язків [7; 10; 18].

За характером змін структурно-інституціональні трансформації можуть набувати адаптаційної, модернізаційної, диверсифікаційної або реструктуризаційної форми. Однак для оцінювання якості стратегії більш принциповим є співвідношення структурної динаміки та інституціональної адаптивності. Їх поєднання дозволяє диференціювати чотири стани: структурно-інституціональну стагнацію, інституціонально підготовлену систему, дисбалансовану трансформацію та збалансовану структурно-інституціональну трансформацію. Такий підхід переводить аналіз від опису окремих змін до типологізації регіональних траєкторій і фіксує, що висока структурна динаміка сама по собі не гарантує стійкого розвитку без адаптивних інститутів [14, с. 395–437; 16, с. 1–42].

Застосування матриці потребує розрізняти швидкість змін та їхню якість. Висока структурна динаміка може відображати як зростання складніших видів діяльності, так і вимушене скорочення виробництва чи перерозподіл зайнятості в низькопродуктивні сектори. Інституціональна адаптивність, відповідно, проявляється не кількістю ухвалених документів, а здатністю учасників узгоджувати дії, швидко змінювати інструменти, усувати бар'єри та підтримувати виконання рішень. Для емпіричного визначення стану регіону доцільно зіставляти показники продуктивності, технологічної структури, зайнятості й експорту з показниками якості координації, доступності підтримки, тривалості процедур та результативності партнерств. Вибір індикаторів має враховувати вихідну спеціалізацію і доступність порівнянних даних; сама матриця є аналітичною типологією, а не готовою шкалою оцінювання [4; 9; 16].

Перехід між квадрантами матриці не обов'язково відбувається послідовно. Інституціонально підготовлений регіон може тривалий час не отримувати структурного результату через нестачу інвестицій або несприятливу кон'юнктуру тощо. За дисбалансованої трансформації швидке зростання окремого сектору без відповідного розвитку освіти, інфраструктури й регуляторної координації створює ризик вузьких місць і втрати досягнутих переваг. У стані стагнації першочерговим є відновлення спроможності до колективного визначення пріоритетів і запуску реалістичних пілотних змін. Для гармонійного розвитку регіону збалансована політика має бути спрямована на підтримку навчання, перепідготовку місцевих кадрів і моніторинг системних ризиків, щоб успішна спеціалізація не перетворилася з часом на джерело інерції. Таке трактування дозволяє пов'язати типологію з різними управлінськими завданнями, не приписуючи всім регіонам єдиного напрямку розвитку [3; 5; 14] (рис. 2).

Концептуально структурно-інституціональну трансформацію можна подати як послідовність «глобальні імпульси → канали трансмісії → структурні зміни ↔ інституціональна адаптація → зміна регіональних пропорцій → формування нової траєкторії розвитку → новий рівень стійкості, конкурентоспроможності та інтегрованості». Зворотний зв'язок у цій моделі означає, що результат попереднього циклу змінює ресурсну, технологічну та інституціональну базу регіону і, відповідно, його здатність реагувати на наступні імпульси. Саме узгодженість структурної динаміки та інституціональної адаптації визначає, чи трансформується зовнішній вплив у модернізаційний потенціал, чи закріпить структурну вразливість.

Висновки. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати структурно-інституціональну трансформацію регіону як системний взаємозумовлений процес якісної перебудови економічної структури та інституціонального середовища під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Запропонований підхід розглядає регіон як відкриту соціально-економічну систему, структурна динаміка якої взаємодіє з інституціональною адаптацією та визначає формування нової траєкторії розвитку.

Рис. 2. Матриця «структурна динаміка – інституціональна адаптивність»

Джерело: авторська розробка

Встановлено, що характер трансформації визначається поєднанням зовнішніх імпульсів, накопичених структурних передумов та інституціональної спроможності регіону. Основними системними обмеженнями виступають структурна й інституціональна інерція, технологічне відставання, просторова нерівномірність, фрагментація координації та вразливість до зовнішніх шоків. Це зумовлює необхідність синхронізації структурного оновлення з розвитком адаптивних інститутів та міжрегіональної взаємодії.

Запропонована матриця «структурна динаміка – інституціональна адаптивність» дає змогу типологізувати регіональні траєкторії та відобразити перехід від структурно-інституціональної стагнації й дисбалансованої трансформації до збалансованого розвитку. Подальші дослідження данної проблематики доцільно спрямувати на формування системи індикаторів, кількісне оцінювання ступеня структурно-інституціональної трансформації та апробацію концептуальної моделі на регіонах України.

Список літератури:

1. Koschatzky K., Hansmeier H. Structural and transformative change as central challenges for regional development. *Review of Regional Research*. 2026. Vol. 46. P. 1–9. DOI: https://doi.org/10.1007/s10037-026-00273-3

2. Iammarino S., Rodríguez-Pose A., Storper M. Regional inequality in Europe: evidence, theory and policy implications. *Journal of Economic Geography*. 2019. Vol. 19, № 2. P. 273–298. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lby021

3. Diemer A., Iammarino S., Rodríguez-Pose A., Storper M. The Regional Development Trap in Europe. *Economic Geography*. 2022. Vol. 98, № 5. P. 487–509. DOI: https://doi.org/10.1080/00130095.2022.2080655

4. Benner M. An institutionalist perspective on smart specialization: Towards a political economy of regional innovation policy. *Science and Public Policy*. 2022. Vol. 49, № 6. P. 878–889. DOI: https://doi.org/10.1093/scipol/scac035

5. Trippl M., Zukauskaite E., Healy A. Shaping smart specialization: the role of place-specific factors in advanced, intermediate and less-developed European regions. *Regional Studies*. 2020. Vol. 54, № 10. P. 1328–1340. DOI: https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1582763

6. Ezcurra R., Rios V. Quality of government and regional resilience in the European Union. Evidence from the Great Recession. *Papers in Regional Science*. 2019. Vol. 98, № 3. P. 1267–1290. DOI: https://doi.org/10.1111/pirs.12417

7. Амоша О., Лях О., Солдак М., Череватський Д. Інституційні детермінанти впровадження концепції смарт-спеціалізації: приклад депресивних шахтарських регіонів України. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17, № 3 (66). С. 310–344. URL: https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1341/1327

8. Бажал Ю. Українська інноваційна політика: проблема смартспеціалізації. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 8–13. DOI: https://doi.org/10.18523/2519-4739.2021.6.1.8-13

9. Возняк Г. В. Теоретико-методологічні аспекти формування моделі смарт-спеціалізації регіонів України. *Регіональна економіка*. 2021. № 2 (100). С. 27–36. DOI: https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-3

10. Антонюк В. П. Необхідність відбудови економіки регіонів України та роль смарт-спеціалізації в її забезпеченні. *Вісник економічної науки України*. 2024. № 1 (46). С. 150–159. DOI: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1(46).150-159

11. McMillan M. S., Rodrik D. Globalization, structural change and productivity growth. Making Globalization Socially Sustainable / ed. by M. Bacchetta, M. Jansen. Geneva : International Labour Office ; World Trade Organization, 2011. P. 49–84. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/glob_soc_sus_e_chap2_e.pdf

12. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p. URL: https://openlibrary.org/books/OL1850212M/Institutions_institutional_change_and_economic_performance

13. Boschma R. A., Frenken K. Why is economic geography not an evolutionary science? Towards an evolutionary economic geography. Journal of Economic Geography. 2006. Vol. 6, № 3. P. 273–302. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbi022

14. Martin R., Sunley P. Path dependence and regional economic evolution. Journal of Economic Geography. 2006. Vol. 6, № 4. P. 395–437. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbl012

15. Hidalgo C. A., Hausmann R. The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 2009. Vol. 106, № 26. P. 10570–10575. DOI: https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106

16. Martin R., Sunley P. On the notion of regional economic resilience: conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*. 2015. Vol. 15, № 1. P. 1–42. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015

17. Coe N. M., Yeung H. W.-C. Global production networks: mapping recent conceptual developments. *Journal of Economic Geography*. 2019. Vol. 19, № 4. P. 775–801. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbz018

18. Hooghe L., Marks G. Types of multi-level governance. *European Integration Online Papers*. 2001. Vol. 5, № 11. P. 1–24. DOI: https://doi.org/10.2139/ssrn.302786

References:

1. Koschatzky, K., & Hansmeier, H. (2026). Structural and transformative change as central challenges for regional development. *Review of Regional Research*, Vol. 46, pp. 1–9. DOI: https://doi.org/10.1007/s10037-026-00273-3

2. Iammarino, S., Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2019). Regional inequality in Europe: Evidence, theory and policy implications. *Journal of Economic Geography*, Vol. 19, No. 2, pp. 273–298. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lby021

3. Diemer, A., Iammarino, S., Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2022). The regional development trap in Europe. *Economic Geography*, Vol. 98, No. 5, pp. 487–509. DOI: https://doi.org/10.1080/00130095.2022.2080655

4. Benner, M. (2022). An institutionalist perspective on smart specialization: Towards a political economy of regional innovation policy. *Science and Public Policy*, Vol. 49, No. 6, pp. 878–889. DOI: https://doi.org/10.1093/scipol/scac035

5. Trippl, M., Zukauskaite, E., & Healy, A. (2020). Shaping smart specialization: The role of place-specific factors in advanced, intermediate and less-developed European regions. *Regional Studies*, Vol. 54, No. 10, pp. 1328–1340. DOI: https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1582763

6. Ezcurra, R., & Rios, V. (2019). Quality of government and regional resilience in the European Union: Evidence from the Great Recession. *Papers in Regional Science*, Vol. 98, No. 3, pp. 1267–1290. DOI: https://doi.org/10.1111/pirs.12417

7. Amosha, O., Liakh, O., Soldak, M., & Cherevatskyi, D. (2018). Instytutsiini determinanty vprovadzhennia kontseptsii smart-spetsializatsii: pryklad depresyvnykh shakhtarskykh rehioniv Ukrainy [Institutional determinants of smart specialization implementation: The case of depressed coal-mining regions of Ukraine]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, Vol. 17, No. 3 (66), pp. 310–344. Available at: https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1341/1327 (in Ukrainian)

8. Bazhal, Yu. (2021). Ukrainska innovatsiina polityka: problema smartspetsializatsii [Ukrainian innovation policy: The problem of smart specialization]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, Vol. 6, No. 1, pp. 8–13. DOI: https://doi.org/10.18523/2519-4739.2021.6.1.8-13 (in Ukrainian)

9. Vozniak, H. V. (2021). Teoretyko-metodolohichni aspekty formuvannia modeli smart-spetsializatsii rehioniv Ukrainy [Theoretical and methodological aspects of forming a smart specialization model of Ukrainian regions]. *Rehionalna ekonomika*, No. 2 (100), pp. 27–36. DOI: https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-3 (in Ukrainian)

10. Antoniuk, V. P. (2024). Neobkhidnist vidbudovy ekonomiky rehioniv Ukrainy ta rol smart-spetsializatsii v yii zabezpechenni [The need to rebuild the economy of the regions of Ukraine and the role of smart specialization in its provision]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, No. 1 (46), pp. 150–159. DOI: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1(46).150-159 (in Ukrainian)

11. McMillan, M. S., & Rodrik, D. (2011). Globalization, structural change and productivity growth. In M. Bacchetta & M. Jansen (Eds.), Making Globalization Socially Sustainable (pp. 49–84). Geneva: International Labour Office and World Trade Organization. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/glob_soc_sus_e_chap2_e.pdf

12. North, D. C. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press. 152 pp. Available at: https://openlibrary.org/books/OL1850212M/Institutions_institutional_change_and_economic_performance

13. Boschma, R. A., & Frenken, K. (2006). Why is economic geography not an evolutionary science? Towards an evolutionary economic geography. *Journal of Economic Geography*, Vol. 6, No. 3, pp. 273–302. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbi022

14. Martin, R., & Sunley, P. (2006). Path dependence and regional economic evolution. *Journal of Economic Geography*, Vol. 6, No. 4, pp. 395–437. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbl012

15. Hidalgo, C. A., & Hausmann, R. (2009). The building blocks of economic complexity. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, Vol. 106, No. 26, pp. 10570–10575. DOI: https://doi.org/10.1073/pnas.0900943106

16. Martin, R., & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, Vol. 15, No. 1, pp. 1–42. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015

17. Coe, N. M., & Yeung, H. W.-C. (2019). Global production networks: Mapping recent conceptual developments. *Journal of Economic Geography*, Vol. 19, No. 4, pp. 775–801. DOI: https://doi.org/10.1093/jeg/lbz018

18. Hooghe, L., & Marks, G. (2001). Types of multi-level governance. *European Integration Online Papers*, Vol. 5, No. 11, pp. 1–24. DOI: https://doi.org/10.2139/ssrn.302786

STRUCTURAL AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS OF REGIONS IN A GLOBAL ENVIRONMENT: SYSTEM CHARACTERISTICS AND DEVELOPMENT CHALLENGES

The article examines structural and institutional transformations of regions under the increasing influence of global economic, technological, geopolitical, environmental and social changes. Regional development is interpreted as an open and dynamic process in which shifts in the sectoral and technological structure of the economy interact with changes in institutions, governance mechanisms, regulatory frameworks and coordination among regional actors. The study systematizes theoretical approaches to structural and institutional transformation and identifies their key system characteristics, including path dependence, institutional inertia, asymmetry, adaptability, openness, interdependence and feedback effects. Particular attention is paid to the channels through which global impulses are transmitted to regional economies, such as trade and production linkages, investment and financial flows, technological diffusion, logistics, regulation, demographic mobility and security factors. The interaction between structural dynamics and institutional adaptation is analysed, with emphasis on the risks arising from their desynchronization. It is shown that differences in the speed of economic restructuring and institutional change may deepen regional disparities, weaken competitiveness and reduce resilience to external shocks. The region is therefore considered as an open structural and institutional system whose trajectory is shaped by internal capacities, inherited economic structures, institutional quality and external pressures. The article also addresses regional specialization and diversification, innovation potential, infrastructure, human capital, institutional capacity and multi-level coordination as factors influencing competitiveness, resilience and integration into national and global networks. The importance of adaptive institutions, effective governance and interregional cooperation for ensuring balanced structural change and strengthening the long-term development capacity of regions is further substantiated.

Key words: *regional economy, structural transformation, institutional transformation, global environment, regional development, institutional adaptability, regional resilience.*

Дата надходження статті: 27.09.2026
Дата прийняття статті до публікації: 30.10.2026
Дата публікації статті: 20.11.2026